

Luotanko vai enkö luota? Nuorten luottamus sosiaalisessa mediassa leviävään informaatioon ja siihen liittyviä tekijöitä

Kaarkoski, M., Riikonen, R., Huhtinen, A.-M., Tillander, E. & Sederholm, T.

Abstract

The increasing role that social media plays as a source of news and information has both positive and negative effects from the viewpoint of democratic societies. As sharing information on social media is easy, it has also become easier to spread false information. False news, which can render manipulation of people's views and thoughts remarkably easy, can be extremely challenging to detect. We approached youngsters' trust in social media content as a potential risk factor; trust can reduce uncertainty and suspicion of information and thus predict the spread of disinformation and conspiracy theories. This may have negative effects on societal security. We aimed to examine what factors explain Finnish youngsters' (15–19 years) trust in news and information in social media. The analysis was based on a survey (N=800) collected in 2019–2020. Using regression analysis we found four factors that were positively associated with youngsters' trust in news and information in social media; trust in traditional media, daily use of social media, following social media influencers, and the belief that approval ratings predict the trustworthiness of news. In addition, the belief that social media gives a distorted view of other people's lives was negatively connected to trust in news and information. From a national security perspective, youngsters' social media use is often harmless. However, as their identities and worldviews are still developing, they may act as a target group for information campaigns which aim to undermine the stability of society and disrupt national security. Therefore, it is crucial to understand more about youngsters' trust in social media content and their ability to detect false information.

Johdanto

Uutisten seuraaminen perinteisistä lähteistä kuten sanomalehdistä, televisiosta ja radiosta on pitkään ollut murroksessa, kun sosiaalisen median kanavat ovat tarjonneet nopeamman ja usein reaaliajassa päivittyvän uutis- ja informaatiolähteen. Perinteinen media joutuu entistä useammin poimimaan uutisensa somekeskusteluista, ja tutkiva journalismi on jäämässä yhä enemmän nopeudessa sosiaalista mediaa jälkeen. Sosiaalista mediaa saatetaan myös pitää viihdyttävämpänä uutiskanavana. (ks. esim. Xiao ym. 2021.) Demokraattisen yhteiskunnan toimivuuden ja turvallisuuden kannalta sosiaalisen median kasvavalla roolilla uutis- ja informaatiolähteenä on sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia. Positiivisesta näkökulmasta sosiaalinen media vahvistaa deliberatiivisen demokratian toimivuutta, kun ihmisillä on laajemmat mahdollisuudet osallistua informaation tuottamiseen ja levittämiseen. Deliberatiivisen demokratian keskeisiin piirteisiin kuuluu osallistumismahdollisuus poliittisen yhdenvertaisuuden pohjalta ja asioiden avoin julkinen punninta, joita sosiaalisen median toimintaperiaatteet voivat ihannetapauksessa vahvistaa. (Ks. esim. Rishel, 2011; Young, 2002. Deliberatiivisesta demokratiasta parlamentarisessa politiikassa, ks. esim. Palonen 2019.) Sosiaalisen median vahvalla roolilla informaatio- ja uutislähteenä on kuitenkin myös huomattavia negatiivisia vaikutuksia muun muassa yhteiskunnan toimintakyvyn ja turvallisuuden kannalta, koska sosiaalinen media muodostaa otollisen maaperän ihmisten käytökseen vaikuttamaan pyrkivälle disinformaatiolle ja erilaisille salaliittoteorioille (Bastani & Bahrami 2020; Garrett 2019; Hameleers ym. 2020; Vraga ym. 2020). Esimerkiksi COVID-19-pandemian yhteydessä vaikuttavimmat salaliittoteoriat ovat levinneet ensisijaisesti sosiaalisessa mediassa. Valtioiden halukkuutta kontrolloida somealustojen vapaata taloudellista kehittymistä saattaa lisätä someyritysten ja datakorporaatioiden kasvava merkitys disinformaation levittäjinä tai leviämisalustoina. (Allington ym. 2020, Pennycook ym. 2020; Kouzy ym. 2020; Sederholm ym. 2021; Bolt ym. 2021.)

Sosiaalisessa mediassa on valtava määrä tietoa, joka on tarkoituksellisesti tai tahattomasti väärää, harhaanjohtavaa tai propagandistista (Ks. esim. Shu ym. 2017; Munzel 2016; Agarwal & Bandeli 2018; Giles ym. 2019). Suomen valtiolliseen turvallisuuteen vaikuttavien tekijöiden määrittelyssä valheellisen, väärän tai harhaanjohtavan informaation levittäminen nähdään keskeiseksi keinoksi hybridivaikuttamisessa, jossa valtiollinen tai muu ulkoinen toimija pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnan haavoittuvuuksiin omien tavoitteidensa saavuttamiseksi (Valtioneuvosto 2020, 14-15). Teoreettisesti määriteltynä disinformaatio on systemaattisesti tuotettua sisältöä informaatiovaikuttamisen tarpeisiin, ja sen levittäminen on tietoista toimintaa kohdeyleisön harhauttamiseksi

(Hameleers ym. 2021). Disinformaatio ei välttämättä ole valhetta, vaan sen levittämällä pyritään dominoimaan asioiden merkityksiä julkisessa keskustelussa, ja vaikuttamaan tätä kautta ihmisten reagointiin ja käytökseen.

Disinformaation levittämisen kohteena saattaa olla tavalliset kansalaiset, mutta usein disinformaatio kohdistetaan jollekin tietylle kohdeyleisölle, johon levitetyn sanoman oletetaan erityisesti uppoavan. Valheellisten uutisten havaitseminen voi olla haastavaa, ja ihmisiin voidaan verrattain helposti vaikuttaa sosiaalisessa mediassa ja manipuloida heidän käsityksiään (Shu ym. 2017; McGeehan 2018). Suosituimmat valeuutiset leviävät helposti sosiaalisen median kanavissa, ja esimerkiksi Twitterissä väärään tietoon perustuvan twiitin on osoitettu olevan usein retwiitattu useammin ja laajemmin kuin paikkansa pitävään tietoon perustuva twiitti (Vosoughi ym. 2018). Chadwick & Vaccari (2019) ovat tutkineet, kuinka laajaa on valheellisen ja harhaanjohtavan poliittisen uutisoinnin jakaminen brittiläisten sosiaalisen median käyttäjien keskuudessa. Epätarkkaa tai väärää uutisointia oli jakanut 42,8 %, ja 17,3 % myönsi tehneensä tämän tietoisesti. Sosiaalinen media onkin tutkimuksissa paikallistettu potentiaalisesti kansallisen turvallisuuden uhkaksi. Kansalaiset ja varsinkin nuoret käyttävät sosiaalisen median sovelluksia päivittäin pitkiä aikoja ja ovat siten todennäköisesti kosketuksissa informaatiovaikuttamisen kanssa. Nuorten osalta sosiaalisen median käyttöä voidaan useimmiten pitää kansallisen turvallisuuden kannalta harmittomana, mutta siihen on tutkimuksessa osoitettu sisältyvän myös riskejä. Nuoret voivat olla alttiita haitalliselle materiaalille, joka vaikuttaa heidän ajatteluunsa ja käytökseensä. Valetiedon, vihapuheen, huhujen ja disinformaation levittäminen ovat haitallisen puolen keskeisiä ulottuvuuksia. (Norri-Sederholm ym. 2020a.)

Kriittisellä informaation ja uutisten tarkastelulla on mahdollista ehkäistä disinformaation ja salaliittoteorioiden negatiivisia vaikutuksia yhteiskuntaan (ks. esim. Douglas ym. 2016; Jones-Jang ym. 2019; Vraga ym. 2020). Tästä syystä myös nuorten kyvyllä tarkastella kriittisesti erilaisten uutisten ja informaation luotettavuutta on merkitystä kansallisen turvallisuuden kannalta. Tässä artikkelissa analysoidaan 15–19-vuotiaille nuorille tehtyä kvantitatiivista kyselyaineistoa ja pyritään erittelemään tekijöitä, jotka ovat yhteydessä nuorten luottamukseen sosiaalisessa mediassa jaettuina uutisia ja informaatiota kohtaan. Analyysissä on tarkoitus selvittää, kytkeytyvätkö aiemman tutkimuksen havainnot nuorten luottamukseen sosiaalisessa mediassa olevaa informaatiota kohtaan aineistossamme ja missä määrin kyseiset tekijät selittävät suomalaisten nuorten luottamusta sosiaalisessa mediassa olevaan informaatioon.

Mediakenttään kohdistuvan luottamuksen merkitys yhteiskunnalle on moniulotteinen kysymys. Yleisellä tasolla luottamus on yhteiskunnassa tekijä, joka muodostaa pohjan sosiaalisten suhteiden ja instituutioiden toiminnalle

(ks. esim. Coleman 2012). Demokraattisen yhteiskunnan toimivuuden kannalta luottamus mediaan on ratkaisevassa asemassa, jolloin korostuu luottamus valtamedian jakamiin sisältöihin, uutisten tuottajiin ja median omistajiin (ks. esim. Enli & Rosenberg 2018). Sosiaalisen median kohdalla luottamusta informaatioon ja uutisiin on kuitenkin lähestyttävä kriittisemmin siitä syystä, että valheellinen ja väärä tieto pääsee sosiaalisen median kanavilla leviämään vaivottomammin ja valvomattomammin kuin ammattimaisesti toimivilla media-kanavilla. Verkkoympäristöihin kohdistuvaa luottamusta onkin määritelty luottavaiseksi asenteeksi tai odotukseksi siitä, että riski itseen kohdistuvaan väärinkäyttöön tai omien haavoittuvuuksien hyödyntämiseen on pieni (Corritore ym. 2003, 740). Ihmisten luottamus informaatioon ja uutisiin vaikuttaa siihen, millaiset asiat nousevat agendalle keskusteluissa ja millaiseksi käsittelyssä olevien asioiden merkitys asettuu asioiden kehystämisen ja merkityksellistämisen kautta (ks. esim. Druckman 2001; Ladd 2013). Luottamuksen on todettu myös lisäävän todennäköisyyttä, että levitetty viesti hyväksytään (Ladd 2010) ja vähentävän epävarmuutta, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, miten ihmiset käyttäytyvät ja jakavat tietoa ja informaatiota sosiaalisessa mediassa (Paliszkievicz & Koohang 2016). Tässä tutkimuksessa lähestymme luottamusta yksilön uskona siihen, että hänen sosiaalisessa mediassa kohtaamansa sisältö on tietopohjaltaan paikkansa pitävää. Boydin (2014) mukaan nuorilla on tyypillisesti hyvät taidot sosiaalisen median kanavien käyttämisessä, mutta heiltä saattaa silti uupua kriittiseen ajatteluun tarvittavia valmiuksia kuten taitoja etsiä lisää tietoa ja arvioida löydettyä tietoa. Nuorten luottamus sosiaalisessa mediassa leviäviin sisältöihin onkin tekijä, jolla saattaa haitallisimmillaan olla yhteiskunnallisen turvallisuuden kannalta negatiivisia vaikutuksia dis- ja misinformation, valetiedon ja salaliittoteorioiden leviämisen kannalta. Vaikka nuorten on osoitettu olevan tietoisia monista internetin vaaroista, kuten verkkokiusaamisesta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä (ks. esim. Bryce & Fraser 2014), ei laajalla yleisöllä ole kovin tarkkaa käsitystä sosiaalisen median informaation ekosysteemistä, sen rakenteista ja teknisistä lainalaisuuksista. Tämän takia käyttäjät altistuvat helposti disinformaatiolle ja muille negatiivisille ilmiöille.

Kansainvälisesti tutkimuksissa on saavutettu erilaisia ja osin ristiriitaisiakin tuloksia luottamuksen tasosta uutisiin sosiaalisessa mediassa. Osassa tutkimuksia on korostunut somekäyttäjien skeptisyys kohtaamiinsa uutisiin (Shearer & Grieco 2019; Shearer & Matsa 2018). Toisissa tutkimuksissa puolestaan on tuotu esiin, että sosiaalista mediaa pidetään luotettavana ja uskottavana uutislähteenä (Bantimaroudis ym. 2020; Mitchell ym. 2019). Tuloksiin vaikuttaa luonnollisesti monenlaiset seikat kuten esimerkiksi mitä kansallista kontekstia tutkitaan, mitkä ikäluokat ovat tutkimuksen kohteena ja millaista aineistoa on käytetty. Esimerkiksi Elvestad, Phillips ja Feuerstein (2018) ovat todenneet

norjalaisiin, brittiläisiin ja israelilaisiin nuoriin keskittyvässä tutkimuksessaan, että nuorten luottamuksessa mediaan on samankaltaisuuksia eri kansallisten kontekstien välillä, mutta siinä on myös eroavaisuuksia. Heidän mukaansa norjalaiset nuoret ovat skeptisempiä sosiaalista mediaa kohtaan informaatiolähteenä kuin brittiläiset tai israelilaiset nuoret. Yhdysvaltojen kontekstissa Xiao ym. (2021) ovat osoittaneet luottamuksen sosiaalisen median uutisiin lisäävän uskoa salaliittoteorioihin. Kiinalaisten 19–25-vuotiaiden nuorten keskuudessa luottamuksen muodostumiseen on Chengin ym. (2017) tutkimuksessa todettu vaikuttavan muun muassa informaation laatu, mieltymys aiheeseen sekä aiheen tuttuus ja sovinnaisuus. Brittikontekstissa sosiaalisen median käyttäjät arvioivat uskottavuutta keskittymällä lähteisiin ja journalistiseen tyyliin (Flintham ym. 2018).

Kansainvälisesti nuorten luottamusta sosiaalisen median sisältöihin on siis tutkittu (ks. esim. Elvestad ym. 2018; Xiao ym. 2021), mutta Suomen kontekstissa kysymystä on toistaiseksi sivuttu vain muutamissa aihepiiriin liittyvissä tutkimuksissa (ks. Norri-Sederholm ym. 2020b, Riikonen ym. 2020). Suomalaisien nuorten somesisältöihin kohdistuvan luottamuksen muodostumiseen yhteydessä olevien tekijöiden erittely on yhteiskunnallisesti tärkeää, koska nuoret kasvavat jatkuvassa kehityksessä olevan sosiaalisen median keskellä. Artikkelin seuraavassa osassa erittelemme aiemman tutkimuksen havaintoja niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat luottamuksen muodostumiseen sosiaalisessa mediassa olevia sisältöjä kohtaan. Nämä havainnot muodostavat perusteet väitteille, joiden yhteyttä luottamukseen keskitymme testaamaan tilastollisesti. Johtopäätöksissä pohdimme tuloksia ja niiden merkitystä.

Luottamus sosiaaliseen mediaan ja siihen vaikuttavat tekijät

Sosiaalisessa mediassa kohdatun informaation luotettavuuden arvioinnilla on merkitystä kansalliselle turvallisuudelle ja yhteiskunnalliselle vakaudelle siitä syystä, että se on yhteydessä yksilöiden mahdollisuuksiin havaita disinformaatio ja torjua sen vaikutusta. Tietyt piirteet informaatiossa kuten vaikeus todentaa väitettä mihinkään uskottavaan lähteeseen, informaation ilmiselvä pyrkimys herättää voimakkaita tunnereaktioita tai argumentaation epäloogisuus voivat antaa aihetta epäillä, että kysessä on disinformaatio (Twetman ym. 2021). Sosiaalisen median käyttäjät tekevät toiminnassaan arviota informaation luotettavuudesta muun muassa informaatiolähteen luotettavuutta arvioimalla ja tämän perusteella tekevät päätöksiä sen jakamisesta muille. Yleisesti ihmiset eivät niin helposti usko valeuutisiin, jos heillä on kykyä analyttiseen ajatteluun ja kriittiseen arviointiin (Metzger ym. 2015; Giles ym. 2019; Penny-

cook & Rand 2019; Pennycook ym. 2020). Tämän lisäksi ihmisten tulisi olla tietoisia muun muassa tekoälyn, deep faken, luonnollisen kielen generoinnin ja vastaavien tekniikoiden käytöstä disinformaation levittämisessä. Vaikka esimerkiksi tiedetään jo varsin laajasti, ettei kaikkiiin kuviin kannata automaattisesti luottaa tai pitää niitä luotettavana informaation lähteenä, ei kuvia tai niihin kytkeytyviä uutisia aina osata arvioida tarpeeksi kriittisesti. Tästä syystä informaatiovaikuttaminen kuvien kautta on usein erityisen tehokasta. (Shen ym. 2019.) Nuoret ovat yhteiskuntaa horjuttamaan pyrkivien informaatiokampanjoiden riskiryhmää, koska heidän identiteettinsä ja maailmankuvansa on vasta muotoutumassa (Norri-Sederholm ym. 2019). Riikonen ym. (2020) on tuonut esiin, että nuorten luottamus kykyihinsä erottaa paikkansa pitämätön sisältö on korkealla tasolla. Tämä johtaa pohtimaan, millaiset seikat lisäävät nuorten kokemaa luottamusta ja ovat yhteydessä siihen.

Aiemman tutkimuksen perusteella moni nuori uskoo erottavansa luotettavan uutisen ja valeuutisen toisistaan. Riikonen ym. (2020) ovat tutkineet kvantitatiivisesti suomalaisten asevelvollisten käsityksiä omista taidoistaan tunnistaa väärä sisältö sosiaalisessa mediassa. Analyysin perusteella 17- ja 18-vuotiaat suomalaiset miehet ovat hyvin luotettavaisia kykyihinsä ja taitoihinsa käyttäen sosiaalista mediaa ja kohdata valeuutisia; jopa 83,9 prosenttia vastaajista luotti kykyynsä havaita valetieto. Ihmiset eivät kuitenkaan aina osaa arvioida oikein kykyään tunnistaa valeuutisia sosiaalisessa mediassa (Leeder 2019; Georgas 2014). Tähän liittyy se, että taitamattomat ihmiset arvioivat tyypillisesti kykynsä todellisuutta paremmiksi, kun taas taitavammat ihmiset ymmärtävät taitojensa rajallisuuden (Kruger & Dunning 1999). Nuorten osalta on osoitettu, että myös tottuneesti sosiaalista mediaa käytävillä on vaikeuksia arvioida informaation luotettavuutta (Wineburg ym. 2016; Leeder 2019). Onkin perusteltua perehtyä tarkemmin siihen, mihin seikkoihin nuorten kokema korkea luottamus on tilastollisesti yhteydessä.

Aiemmassa tutkimuksessa on eri maita ja tutkimusasetelmia tarkastelemalla todettu, että luotettavuuden arvioinnissa merkittävä painoarvo on sillä, kuka, ketkä tai mikä taho uutisen tai informaation on jakanut. Uutisen luotettavuuden arvioinnissa voi ensinnäkin olla vaikutusta sillä, onko uutisen jakaja käyttäjän lähipiiristä. Norri-Sederholmin ym. (2020b) haastattelututkimuksessa viranomaiset totesivat nuorten saattavan arvioida tiedon luotettavammaksi, jos se tulee nuoren kannalta luotettavalta taholta kuten ystävältä tai sukulaiselta. Nuoret eivät välttämättä kykene arvioimaan kriittisesti informaatiota, lähdeä ja luotettavuutta, jonka he kohtaavat sosiaalisessa mediassa (Norri-Sederholm ym. 2020b).

Aiempaan tutkimukseen nojautuen voidaankin olettaa, että luotettavuuden arvioinnissa uutisen tai informaation jakaneen henkilön persoonalla saattaa

olla merkitystä eli luotettavuutta arvidaan suhteessa sisällön jakaneeseen käyttäjään. Turcotte ym. (2015) osoittivat Facebookia koskevassa tutkimuksessaan, että mielipidejohtajina pidettyjen henkilöiden suositukset lisäsivät luottamusta ja huonoina mielipidevaikuttajina pidettyjen henkilöiden suositukset vähensivät luottamusta. Brittinuorten keskuudessa tehdyssä tutkimuksessa osoitettiin, että mielipidejohtajina pidettyjen ystävien sosiaalisessa mediassa tekemät suositukset lisäsivät luottamusta ja halukkuutta seurata kyseistä mediakanavaa jatkossakin (Turcotte 2015). Sterret ym. (2019) ovat osoittaneet, että luotettuiden, maineikkaiden käyttäjien jakamat tarinat saavat tyypillisesti enemmän katsojia. Heidän tutkimustuloksensa korostavat, että luottamuksen syntymisen kannalta keskeistä on, kuka uutisen sosiaalisessa mediassa jakaa. Heidän mukaansa eliitin jakamilla tarinoilla oli enemmän vaikutusta kuin uutishuoneiden raporteilla. Samoin tutkimuksessa on osoitettu, että ihmisten arviointiin somessa kohdatun informaation luotettavuudesta vaikuttaa joko tietoisesti tai tiedostamatta sellaiset seikat kuten esimerkiksi aiheen saama suosio ja suositukset sekä informaation välittävän tahon auktoriteetti (Gil & Artz 2007).

Myös yhteyttä valtamedian seuraamisen ja medialuottamuksen välillä on tutkittu. Tutkimuksissa on havaittu, että valtavirtamedian käytöllä on positiivinen yhteys luottamukseen. Mitä enemmän ihmiset seuraavat televisiota ja lukevat sanomalehtiä, sitä enemmän he luottavat mediaan. (Jackob 2010; Kioussis 2001; Tsfati & Ariely 2014.) Kansainvälisesti tarkasteltuna nuoret seuraavat kuitenkin vähemmän mediakeskeistä uutisointia esimerkiksi televisiosta ja sanomalehdistä kuin vanhemmat sukupolvet (Marchi 2012; Jones 2008; Mindich 2005). Kuten esimerkiksi Elvestad, Phillips ja Feuerstein (2018) ovat tuoneet esiin, voi eri kansallisten kontekstien välillä olla eroja luottamuksessa eri mediakanaviin. Tarve onkin tiedolle, miten luottamus perinteisiin uutiskanaviin suhteessa somessa olevaan informaatioon näyttäytyy suomalaisten nuorten kohdalla.

Sosiaalisen median käytön frekvenssiä on tutkittu yhtenä luottamuksen tasoon vaikuttavana tekijänä, koska usein sosiaalista mediaa käyttävät saattavat olla tottuneempia arvioimaan sosiaalisen median sisältöjä (Verma ym. 2018). Verman ym. (2018) tutkimuksessa selvitettiin demografisten tekijöiden (sukupuoli, ikä, koulutustausta, poliittinen kanta, somen käytön frekvenssi) yhteyttä ihmisten luottamukseen erilaisiin uutislähteisiin ja havaittiin näistä erityisesti somen käytön frekvenssillä ja poliittisella kannalla olevan merkitystä, kun henkilö arvioi eri uutislähteiden luotettavuutta. Heidän mukaansa harvemmin somea käyttävät luottivat tutkimuksen mukaan herkemmin valeuutisiin kuin ne, jotka käyttivät somea useammin. Verman ym. (2018) tutkimus kohdistui kuitenkin aikuisiin, joten somen käytön frekvenssin vaikutusta nuorten luottamukseen sosiaalisen median uutisisältöön ei vielä tunneta.

Tarkoituksellisesti harhaanjohtavan tiedon vaikutus perustuu siihen, että sen kohtaava henkilö uskoo informaation edustavan todellisuutta. Till (2021) on korostanut tiedostamisen merkitystä, kun sosiaalisen median käyttäjät kohtavat sisältöjä internetissä. Sosiaalinen media muodostaa alustan ihmisten todellisuutta koskeviin käsityksiin vaikuttamiselle, mikä käyttäjien olisi tiedostettava sisältöjä kohdatessaan. (Till 2021). Muokkaamalla sosiaalisessa mediassa todellisuudesta annettua kuvaa voidaan vaikuttaa syvällisesti ihmisten käsityksiin itsestään (ks. esim. Tiggemann & Anderberg 2020; Vries & Kühne 2015). Kansallisen turvallisuuden kannalta perusteltu kysymys onkin, missä määrin nuoret tiedostavat, että sosiaalinen media voi rakentaa vääristynyttä kuvaa todellisuudesta ja miten tämä käsitys vaikuttaa nuorten luottamukseen sosiaalisen median informaation sisältöjä kohtaan. Kriittinen asennoituminen sosiaalisen median välittämän kuvan todenmukaisuuteen voi kenties auttaa suhtautumaan kriittisemmin myös sosiaalisessa mediassa kohdattuun informaatioon.

Sosiaalisessa mediassa on myös mahdollista valita mitä informaatiota jakaa itsestään ja kuinka sen tekee, ja usein pyrkimyksenä on esittää itsensä mahdollisimman positiivisessa valossa (Lee-Won ym. 2014). Nuorten keskuudessa sosiaalisen median alustojen visuaalinen puoli korostuu ja nuoret usein jakavat kuvia itsestään ja elämästään ja muokkaavat niitä (Fox & Vendemia 2016; Gioia ym. 2021). Oman ulkonäön muokkaamisesta sosiaalisessa mediassa onkin tullut varsinkin nuorempien ikäluokkien osalta normalisoitua ja vakiintunutta (Lavrence & Cambre 2020). Lavrencen ja Cambren (2020) tutkimuksessa alle 30-vuotiaiden osalta filttareiden käyttöä pidettiin normaalina ja oikeutettuna osana itsensä esittämistä digitaalisissa ympäristöissä. Nykypäivänä monilla nuorilla onkin itseasiassa varsin paljon kokemusta kuvamanipulaatiosta, jota edustavat esimerkiksi kuvanmuokkausohjelmien tai älypuhelimien applikaatioiden käyttö omien kuvien muokkaamiseen ja parantamiseen (Chae 2017; McLean ym. 2015). Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että ihmiset, joilla on kokemusta kuvien muokkauksesta, luottavat vähemmän sosiaalisen median kuviin ja niihin liittyviin uutisiin kuin ihmiset, joilla on vähemmän kokemusta kuvien muokkaamisesta. Tästä syystä he myös arvioivat kuvien luotettavuutta tarkemmin. (Shen ym. 2019.) Ymmärrys siitä, kuinka helppoa kuvien muokkaaminen sosiaalisessa mediassa on, voi siis johtaa kriittisempään sosiaalisen median informaation arviointiin. Toisaalta on myös havaittu, ettei näin aina ole. Lazard, Bock ja Mackert (2020) ovat esimerkiksi havainneet, että markkinoititarkoituksessa tehty kuvamanipulaatio vaikuttaa ihmisten brändiasenteisiin ja kuluttajavalintoihin riippumatta ihmisten tiedosta ja kokemuksesta kuvamanipulaatiotekniikoista.

Tutkimusasetelma, aineisto ja menetelmä

Tutkimuksessamme selvitämme, miten ja missä määrin aiemmassa tutkimuksessa tunnistetut sosiaalisen median informaation luotettavuuteen kytkeytyvät tekijät selittävät suomalaisten nuorten luottamusta informaatioon sosiaalisessa mediassa. Aiemman tutkimuskirjallisuuden perusteella oletamme, että luottamus omaan kykyyn tunnistaa valeutisia, luottamus perinteiseen mediaan, somevaikuttajan seuraaminen sekä suurempi luottamus ystävien jakamiin ja paljon kannatusta saaneisiin uutisiin sosiaalisessa mediassa lisäävät nuoren luottamusta sosiaalisessa mediassa jaettuun uutisisältöön. Lisäksi oletamme, että suurempi sosiaalisen median käyttöfrekvenssi, oman ulkonäön muokkaaminen sosiaalisessa mediassa ja käsitys siitä, että some antaa nuorille vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä, vähentävät luottamusta sosiaalisessa mediassa jaettuun uutisisältöön.

Tutkimusaineistomme muodostaa kyselytutkimus, jonka kohderyhmänä ovat 15–19-vuotiaat suomalaiset nuoret (N=800). Kyseessä on valtakunnallisesti edustava poikkileikkausaineisto, joka on kerätty Manner-Suomessa asuvilta nuorilta joulukuussa 2019 ja tammikuussa 2020. Tutkimuksen otanta toteutettiin ositettuna satunnaisotantana, ja kyselyaineisto on edustava iän, sukupuolen ja asuinpaikan osalta. Kysely oli strukturoitu lomakehaastattelu, joka toteutettiin puhelinhaastatteluna. Haastattelut kestivät noin 30 minuuttia, ja tutkimukseen osallistuneet saivat osallistumisestaan palkinnon. Vastaajille selitettiin tutkimuksen tarkoitus ja vastaajat olivat tästä tietoisia. Kyselyn muuttujat muotoiltiin niin, ettei yksittäisiä vastaajia pysty tunnistamaan. Aineiston analyysissä käytettiin lineaarista regressioanalyysiä. Se soveltuu tutkimusasetelmiin, joissa tarkastellaan, miten riippumattomat muuttujat ja niiden yhdistelmä selittävät valittua riippuvaa muuttujaa (Heikkilä, 2014). Analyysi toteutettiin SPSS-ohjelmiston versiolla 26.

Tutkimuksessa käyttämämme muuttujat on kuvattu taulukossa 1. Tutkimuksen selitettävänä muuttujana käytämme nuoren luottamusta sosiaalisessa mediassa jaettuihin uutisiin ja informaatioon. Tätä mitattiin väittämällä: ”Kuinka paljon luotat seuraaviin lähteisiin informaation ja uutisten lähteenä: sosiaalisessa mediassa jaetut uutiset ja informaatio?” (vastausasteikko 1 en luota lainkaan – 5 luotan erittäin paljon). Väittämän keskiarvo on 2,77 eli suurin osa vastaajista luotti jonkin verran sosiaalisessa mediassa jaettuihin uutisiin ja informaatioon. Vain 16,5 % vastaajista kuvasi luottavansa melko tai erittäin paljon sosiaalisen median uutisisältöön.

Tutkimuksen selittävinä muuttujina käytämme luottamusta perinteiseen mediaan, sosiaalisen median selaamisen frekvenssiä, somevaikuttajan seuraamista, oman ulkonäön muokkaamista sosiaalisessa mediassa, käsitystä sosiaalisen

median välittämän kuvan todenmukaisuudesta sekä väittämiä uskomuksista, jotka liittyvät sosiaalisen median sisältöön kohdistuvaan luottamukseen. Näiden lisäksi käytämme taustamuuttujina sukupuolta ja ikää. Luottamusta perinteiseen mediaan mittasimme väittämällä ”Kuinka paljon luotat seuraaviin lähteisiin informaation ja uutisten lähteenä: TV:n ja radion, esimerkiksi YLE:n, MTV:n ja niin edelleen, ja perinteisen lehdistön, esimerkiksi Helsingin sanomien, uutiset?” (vastausasteikko 1 en luota lainkaan – 5 luotan erittäin paljon). Väittämän keskiarvo 4,17 kertoo, että nuorten luottamus perinteisen median uutisisältöön on korkea. Nuoret myös luottavat merkittävästi enemmän perinteisen median kuin sosiaalisen median uutisisältöön.

Mittasimme sosiaalisen median käytön frekvenssiä väittämällä ”Kuinka usein teet seuraavaksi luettelemiani asioita somessa: selaillet somea?” (vastausvaihtoehdot 1 en koskaan – 7 monta kertaa päivässä). Enemmistö vastaajista kuvasi selaavansa sosiaalista mediaa päivittäin (47,6 %) tai monta kertaa päivässä (41,6 %) väittämän keskiarvon ollessa 6,21. Sen sijaan vain 1,8 % prosenttia vastaajista kuvasi käyttävänsä somea kuukausittain tai tätä harvemmin, 3,7 % viikoittain ja 5,4 % monta kertaa viikossa. Teimme väittämästä dikotomisen analyysiä varten. Koska lähes 90 % vastaajista kuvasi selaavansa sosiaalista mediaa päivittäin tai useammin, päätimme vertailla somea vähintään päivittäin selaavia niihin, jotka selaavat somea tätä harvemmin. Uudessa päivittäistä somen selaamista kuvaavassa väittämässä 89,1 prosenttia vastaajista selasi somea päivittäin tai useammin ja 10,9 prosenttia tätä harvemmin.

Sosiaalisen median vaikuttajien seuraamista kysyimme väittämällä ”Seuraatko tai oletko aiemmin seurannut ketään somevaikuttajaa?”, vastausvaihtoehdot ei – kyllä. Vastaajista 85,8 % vastasi seuraavansa somevaikuttajaa. Kysyimme nuorilta myös ovatko he muokanneet ulkonäköään sosiaalisessa mediassa. Tätä selvitimme väittämällä ”Olen muokannut ulkonäköäni somessa, esimerkiksi käyttämällä filttareita” (vastausasteikko 1 Täysin eri mieltä – 5 Täysin samaa mieltä). 47,7 % vastaajista kuvasi olevansa täysin eri mieltä väittämän kanssa, kun taas 36,3 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa (ka 2,44). Lisäksi selvitimme nuorten käsitystä sosiaalisen median välittämän kuvan todenmukaisuudesta väittämällä ”Some antaa nuorille vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä” (vastausvaihtoehdot 1 Täysin eri mieltä – 5 Täysin samaa mieltä). Yhteensä 82 % vastaajista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että sosiaalinen media antaa nuorille vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä (ka 4,1).

Selvitimme lisäksi erilaisia sosiaalisen median sisältöön kohdistuvaan luottamukseen liittyviä uskomuksia kolmella väittämällä: ”Miten arvioit, onko sosiaalisessa mediassa näkemäsi uutinen tai informaatio luotettavaa? Sano, sopivatko seuraavat väittämät sinun tapaasi toimia: Uskon erottavani luotettavan

Taulukko 1. Analyysissä käytetyt muuttujat.

Selitettävä muuttuja	N	Keskiarvo	Keskihajonta	Min	Max
Kuinka paljon luotat seuraaviin lähteisiin informaation ja uutisten lähteenä: sosiaalisessa mediassa jaetut uutiset ja informaatio?	797	2,77	0,79	1	5
Jatkuvat selittävät muuttujat	N	Keskiarvo	Keskihajonta	Min	Max
Ikä	800	17	1,41	15	19
Kuinka paljon luotat seuraaviin lähteisiin informaation ja uutisten lähteenä: TV:n ja radion, esimerkiksi YLE:n, MTV:n ja niin edelleen, ja perinteisen lehdistön, esimerkiksi Helsingin sanomien, uutiset?	800	4,17	0,78	1	5
Some antaa nuorille vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä	782	4,10	0,93	1	5
Olen muokannut ulkonäköäni somessa, esimerkiksi käyttämällä filtreitä	782	2,44	1,59	1	5
Kategoriset selittävät muuttujat	N	% osuus	Kumul. %		
Sosiaalisen median päivittäinen selaaminen					
Ei	85	10,9	10,9		
Kyllä	697	89,1	100		
Yhteensä	782	100			
Uskon erottavani luotettavan uutisen ja valeuutisen toisistaan					
Ei	65	8,2	8,2		
Kyllä	731	91,8	100		
Yhteensä	796	100			
Uskon uutisen olevan luotettavampi, jos sen on jakanut ystäväni tai lähiverkostoni jäsen					
Ei	506	63,5	63,5		
Kyllä	291	36,5	100		
Yhteensä	797	100			
Uskon uutisen olevan luotettavampi, jos se on saanut paljon kannatusta tai sitä on jaettu laajasti					
Ei	424	53,1	53,1		
Kyllä	374	46,9	100		
Yhteensä	798	100			
Seuraatko tai oletko aiemmin seurannut ketään somevaikuttajaa?					
Ei	114	14,2	14,2		
Kyllä	686	85,8	100		
Yhteensä	800	100			
Sukupuoli					
Mies	399	49,9	49,9		
Nainen	401	50,1	100		
Yhteensä	800	100			

uutisen ja valeuutisen toisistaan”, ”Uskon uutisen olevan luotettavampi, jos sen on jakanut ystäväni tai lähiverkostoni jäsen” ja ”Uskon uutisen olevan luotettavampi, jos se on saanut paljon kannatusta tai sitä on jaettu laajasti” (vastausvaihtoehdot ei – kyllä). 91,8 % vastaajista uskoi erottavansa luotettavan ja valeuutisen toisistaan, mikä osoittaa aiemman tutkimuksen mukaisesti nuorten luottamuksen omiin kykyihinsä olevan suuri (Riikonen ym. 2020). Vain 36,5 % nuorista myönsi uskovansa uutisen olevan luotettavampi, jos sen on jakanut hänen ystävänsä tai lähiverkostonsa jäsen, kun taas hieman suurempi osa nuorista, 46,9 %, myönsi luottavansa uutiseen enemmän, jos se on saanut paljon kannatusta tai se on laajasti jaettu.

Tulokset

Lineaarisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 2. Taulukosta nähdään, että luottamus perinteiseen mediaan, sosiaalisen median päivittäinen selaaminen, somevaikuttajan seuraaminen ja usko siihen, että paljon kannatusta saanut uutinen on luotettavampi, lisäsivät nuoren luottamusta sosiaalisessa mediassa jaettuihin uutisiin ja informaatioon. Käsitys siitä, että sosiaalinen media antaa vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä, puolestaan laskee luottamusta hieman. Taustamuuttajat (ikä ja sukupuoli), oman ulkonäön muokkaaminen somessa, usko kykyyn erottaa valeuutinen ja luotettava uutinen toisistaan ja usko siihen, että ystävän tai lähiverkoston jäsenen jakama uutinen on luotettavampi, eivät puolestaan olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä sosiaalisessa mediassa jaettuihin uutisiin ja informaatioon kohdistuvaan luottamukseen. Mallin selittävät muuttajat eivät korreloineet merkittävästi keskenään (luottamus perinteiseen mediaan, toleranssi=.959, VIF=1.043; somen päivittäinen selaaminen, toleranssi=.925, VIF=1.081; somevaikuttajan seuraaminen, toleranssi=.911, VIF=1.097; usko kykyyn erottaa valeuutinen, toleranssi=.970, VIF=1.031; usko siihen, että paljon kannatusta saanut uutinen on luotettavampi, toleranssi=.919, VIF=1.089; usko siihen, että ystävän tai lähiverkoston jäsenen jakama uutinen on luotettavampi, toleranssi=.932, VIF=1.072; käsitys siitä, että some antaa vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä, toleranssi=.964, VIF=1.037; oman ulkonäön muokkaaminen somessa, toleranssi=.902, VIF=1.108; ikä, toleranssi=.969, VIF=1.032; sukupuoli, toleranssi=.887, VIF=1.128). Käymme seuraavaksi tarkemmin läpi analyysin keskeiset havainnot.

Ensimmäinen kiinnostava havainto on, että luottamuksella perinteiseen mediaan on tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys luottamukseen sosiaalisen median uutissisältöihin. Toisin sanoen mitä enemmän nuori luottaa

perinteisen median uutissisältöihin, sitä enemmän hän luottaa myös sosiaalisen median uutissisältöihin. Lisäksi luottamus perinteiseen mediaan selittää analysoimistamme tekijöistä kaikista voimakkaimmin nuoren luottamusta sosiaalisen median uutissisältöjä kohtaan. Tämän voi mahdollisesti liittyä siihen, että perinteisten uutiskanavien uutiset ovat usein samoja kuin sosiaalisessa medias-
sa olevat uutiset. Sama materiaali kiertää eri kanavissa, kun ihmiset jakavat sosiaalisen median kanavilla perinteisten uutiskanavien uutisia. Sävyeroja alkaa syntyä vasta, kun niitä kommentoidaan keskusteluissa. (Median kopioitumisesta ja mediaympäristön hybridimäisyydestä, ks. Sumiala ym. 2018.)

Taulukko 2. Sosiaalisessa mediassa jaettuja uutisia ja informaatiota kohtaan tunnetun luottamuksen regressiomalli.

	Luottamus sosiaalisessa mediassa jaettuihin uutisiin ja informaatioon (1–5)		
	B	Beta	p-arvo
Luottamus perinteiseen mediaan (1–5)	.205***	.201***	.000
Somen päivittäinen selaaminen (0=ei, 1=kyllä)	.227*	.089*	.012
Somevaikuttajan seuraaminen (0=ei, 1=kyllä)	.173*	.073*	.042
Usko kykyyn erottaa valeutinen (0=ei, 1=kyllä)	.102	.035	.316
Usko lähiverkoston jakamiin uutisiin (0=ei, 1=kyllä)	-.031	-.019	.590
Usko kannatusta saaneisiin uutisiin (0=ei, 1=kyllä)	.292***	.185***	.000
Some antaa vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä (1–5)	-.078**	-.092**	.008
Ulkonäön muokkaaminen somessa (1–5)	-.022	-.043	.226
Sukupuoli (1=poika, 2=tyttö)	.078	.049	.172
Ikä (vuosina, 15–19)	.003	.005	.889
Vakiotermi	1.556		.000
R ²	.117		
N	772		
*p<0.05 ** p<0.01 ***p<0.001 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet (p<0.05) on lihavoitu.			

Toinen kiinnostava havainto liittyy siihen, että sosiaalisen median päivittäisen selaamisen yhteys luottamukseen on positiivinen. Nuoret, jotka kertoivat selaavansa sosiaalista mediaa päivittäin tai useammin, luottivat enemmän sosiaalisessa mediassa jaettuun uutissisältöön kuin nuoret, jotka kuvasivat selaavansa somea tätä harvemmin (vrt. Verma ym. 2018). Yhteys on tilastollisesti merkitsevä.

Kolmantena myös somevaikuttajan seuraaminen ja usko paljon kannatusta saaneen uutisen luotettavuuteen lisäsivät nuoren luottamusta sosiaalisessa mediassa jaettuun uutisiin ja informaatioon, mikä tukee aiemman tutkimuksen havaintoja (Turcotte ym. 2015; Sterret ym. 2019). Ne nuoret, jotka kertoivat seuraavansa somevaikuttajaa, luottivat hieman enemmän sosiaalisen median uutisisältöön. Tämän lisäksi ne nuoret, jotka myönsivät uskovansa sosiaalisessa mediassa jaettuun uutiseen enemmän, jos se on saanut paljon kannatusta tai sitä on jaettu laajasti, luottivat enemmän sosiaalisessa mediassa jaettuun uutisiin ja informaatioon. Tämä uskomus selitti luottamusta toiseksi eniten mallin tekijöistä. Sen sijaan usko siihen, että uutinen olisi luotettavampi, jos sen on jakanut nuoren ystävä tai lähiverkoston jäsen, ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä nuoren luottamukseen sosiaalisessa mediassa jaettua uutisisältöä kohtaan. Vaikuttaisi siltä, että uutisen sama kannatus on mahdollisesti nuoren luottamuksen kannalta keskeisempää kuin se, että uutisen on jakanut ystävä tai muu lähipiiriin kuuluva (vrt. Norri-Sederholm ym., 2020b).

Neljäntenä käsitys siitä, että sosiaalinen media antaa nuorille vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä oli tilastollisesti merkitsevästi negatiivisesti yhteydessä luottamukseen. Toisin sanoen mitä enemmän nuori ajatteli sosiaalisen median välittämän kuvan olevan vääristynyt, sitä vähemmän hän luotti uutisiin ja informaatioon sosiaalisessa mediassa. Tämä oli mallimme tekijöistä ainoa, joka laski nuoren luottamusta. Sen sijaan oman ulkonäön muokkaamisella esimerkiksi käyttämällä filttareita ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä luottamukseen, mikä viittaa siihen, että nuorten kohdalla tietämys ja kokemus kuvanmuokkauksesta ei lisää kriittisyyttä sosiaalisen median informaatiota kohtaan (vrt. Shen ym. 2019).

Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tarkastelimme, miten aiemmassa tutkimuksessa tunnistetut sosiaaliseen mediaan ja valeuutisiin kytkeytyvät tekijät selittävät suomalaisten nuorten luottamusta informaatioon sosiaalisessa mediassa. Havaitsimme, että nuoren luottamusta sosiaalisessa mediassa jaettuja uutisia ja informaatiota kohtaan lisäsivät luottamus perinteiseen mediaan, sosiaalisen median päivittäinen selaaminen, somevaikuttajan seuraaminen ja usko siihen, että uutinen on luotettavampi, jos se on saanut paljon kannatusta. Käsitys siitä, että sosiaalinen media antaa nuorille vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä puolestaan laski luottamusta.

Voimakkain yhteys luottamukseen sosiaalisessa mediassa jaettuja uutisia ja informaatiota kohtaan oli aineistossamme nuoren luottamuksella perinteisen

median uutissisältöihin. Tämä on kiinnostavaa, koska useissa tutkimuksissa on tuotu esiin, etteivät nuoret seuraa yhtä paljon perinteisen median, kuten television ja sanomalehtien, uutissisältöä kuin vanhemmat sukupolvet (Marchi 2012; Jones, 2008; Mindich, 2005). Luottamuksen kohdalla tilanne on kuitenkin tulostemme mukaan päinvastainen: nuoret luottavat enemmän perinteiseen median sisältöihin kuin sosiaalisen median sisältöihin ja lisäksi luottamus perinteiseen mediaan lisäsi luottamusta myös sosiaaliseen mediaan. Tämä on mahdollisesti yhteydessä siihen, että perinteisen median uutisia jaetaan sosiaalisessa mediassa runsaasti eli sama materiaali kiertää niin perinteisessä kuin sosiaalisessa mediassa (ks. Sumiala ym. 2018). Huomionarvoista on kuitenkin se, että informaatiota pidetään lähtökohtaisesti luotettavampana, jos se kohdataan perinteisessä mediassa.

Nuoret, jotka selasivat sosiaalista mediaa päivittäin tai useammin, luottivat enemmän sosiaalisen median uutissisältöihin kuin nuoret, jotka selasivat somea tätä harvemmin. Tämä havainto on päinvastainen aiemman Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen kanssa. Verman ym. (2018) tutkimuksessa harvemmin somea käyttävät luottivat enemmän valeuutisiin kuin ne, jotka käyttivät usein somea. Erilaisen yhteiskunnallisen kontekstin lisäksi tähän tulokseen voi vaikuttaa se, että Verman ym. (2018) tutkimuksessa tutkittiin aikuisia, ei nuoria. Lisäksi on huomioitava, että sosiaalisen median käyttöfrekvenssin ja luottamuksen yhteys oli varsin matala aineistossamme. Jatkotutkimuksissa olisikin kiinnostavaa selvittää tarkemmin, miten laadultaan erilaiset sosiaalisen median käyttötavat ja niiden frekvenssi vaikuttavat luottamukseen.

Erilaiset sosiaalisen median sisältöön kohdistuvaan luottamukseen liittyvät uskomukset olivat eri tavoin yhteydessä sosiaalisen median uutissisältöihin kohdistuvaan luottamukseen. Tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys luottamukseen löytyi ainoastaan uskomuksella siitä, että uutinen on luotettavampi, jos se on saanut paljon kannatusta tai sitä on jaettu laajasti. Tämä havainto on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, joka on osoittanut, että aiheen saama suosio ja suositukset vaikuttavat arvioon informaation luotettavuudesta sosiaalisessa mediassa (Turcotte ym. 2015; Sterret ym. 2019; Gil & Artz 2007). Havaitsimme myös, että somevaikuttajan seuraaminen lisäsi nuoren luottamusta sosiaalisessa mediassa jaettua uutissisältöä kohtaan. Tutkimuksemme vahvistaa tältä osin kansainvälistä tutkimusta, joka on nostanut esiin suosittujen somevaikuttajien merkityksen luottamukselle (Turcotte ym. 2015; Sterret ym. 2019). Havainto tukee myös aiempaa Suomessa tehtyä laadullista tutkimusta, jossa viranomaiset kuvasivat olevansa huolissaan joistakin nuorten sosiaalisessa mediassa seuraamista henkilöistä ja heidän mielipidevaikuttamisestaan, koska osa tällaisista henkilöistä voi kannustaa nuoria seuraajiaan rikolliseen toimintaan (Norri-Sederholm ym. 2020b).

Toisaalta tutkimuksemme osoitti, että usko siihen, että uutinen olisi luotettavampi, jos sen on jakanut nuoren ystävä tai lähiverkoston jäsen, tai usko kykyyn erottaa valeuutinen ja luotettava uutinen toisistaan eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä sosiaalisen median sisältöihin kohdistuvaan luottamukseen. Tämä on kiinnostavaa aikaisemman tutkimuksen valossa. Ensinnäkin esimerkiksi Norri-Sederholm ym. (2020b) ovat aiemmin tuoneet esiin, että viranomaiset ovat huolissaan siitä, että nuoret luottavat enemmän ystäviensä ja lähiverkostonsa jakamiin uutisiin. Viranomaiset arvioivat, että nuoret lähtökohtaisesti luottavat lähiverkostonsa jakamaan materiaaliin, eivätkä tästä syystä välttämättä arvioi lähiverkostolta saatua uutista tarpeeksi kriittisesti. Toiseksi on kiinnostavaa, ettei nuorten luottamus kykyyn erottaa valeuutinen ja luotettava uutinen toisistaan lisää nuoren luottamusta sosiaalisen median uutisisältöihin. Voisi ajatella, että tämä usko loisi nuorille itsevarmuutta kykyynsä arvioida kohtaamaansa uutisisältöä ja siten edistäisi myös yleisempää luottamusta. Tutkimuksen osallistujista kuitenkin 91,8 prosenttia uskoi erottavansa luotettavan ja valeuutisen toisistaan, mikä on vielä suurempi osuus kuin aiemmassa asevelvollisia koskevassa tutkimuksessa (Riikonen ym. 2020). Käyttämämme aineisto ei anna kuitenkaan mahdollisuutta varmistaa, tunnistavatko nuoret todellisuudessa valeuutisia.

Havaitsimme myös, että käsitys siitä, että sosiaalinen media antaa nuorille vääristyneen kuvan muiden ihmisten elämästä oli negatiivisesti yhteydessä sosiaalisen median uutisia ja informaatiota kohtaan tunnettuun luottamukseen. Kriittisempi suhtautuminen sosiaalisen median välittämän kuvan todenmukaisuuteen oli siis yhteydessä vähempään sosiaalisen median uutisia ja informaatiota kohtaan tunnettuun luottamukseen. Tällainen kriittinen suhtautuminen sosiaalisen median tietoon voi mahdollisesti matalamman luottamuksen kautta suojata nuoria harhaanjohtavalta tiedolta, koska harhaanjohtavan tiedon vaikutus perustuu usein siihen, että yksilö ajattelee sen edustavan todellisuutta (vrt. Till 2021).

Tutkimuksessamme on myös rajoitteensa, joista keskeisimmät liittyvät aineistoomme ja mallimme matalaan selitysasteeseen. Ensinnäkin tutkimusaineistomme on poikkileikkausaineisto, eli siitä ei ole mahdollista tehdä yksiselitteisiä kausaalisia päätelmiä. Toiseksi mallimme kykenee selittämään vain 11,7 prosenttia nuoren sosiaalisen median uutisisältöihin kohdistuvan luottamuksen vaihtelusta. Valtaosa luottamuksesta selittyy siis mallin ulkopuolisilla tekijöillä. Matalat selitysasteet ovat kuitenkin melko tavallisia laboratorio-olosuhteiden ulkopuolella. Kun tutkitaan monimutkaisia ilmiöitä ei-kokeellisissa olosuhteissa, regressiomallien selitysasteet eivät usein nouse yli 20 prosenttiin (Ketokivi, 2015). Pyrkimyksemme ei edellä mainituista rajoitteista johtuen olutkaan ennustaa kattavasti nuoren sosiaalisen median sisältöihin kohdistuvaa

luottamusta, vaan selvittää aiemmassa tutkimuksessa tunnistettujen sosiaaliseen mediaan ja valeuutisiin kytkeytyvien tekijöiden toimivuutta yleisemmän sosiaalisen median uutissisältöihin kohdistuvan luottamuksen selittäjinä Suomen kontekstissa. Koska luottamus myös vähentää epävarmuutta sosiaalisen median informaatiota kohtaan, se voi vaikuttaa keskeisesti siihen, miten nuoret jakavat ja arvioivat informaatiota ja miten kriittisesti he suhtautuvat siihen. Jatkotutkimuksissa tulisikin selvittää vielä tarkemmin, mistä tekijöistä nuorten luottamus muodostuu ja miten nuorten kriittistä ja analyttistä suhtautumista informaatioon sosiaalisessa mediassa voidaan tukea ja edistää.

Kiitokset: Haluamme kiittää Suomen Akatemiaa, jonka rahoittaman hankkeen #Agentit – Nuorten toimijuus sosiaalisessa mediassa osana tämä tutkimusartikkeli on tehty. Kiitämme myös alikersantti Samir Pietarista avustamisesta tiedon haussa. Lisäksi kiitämme anonymista vertaisarvioinnista saamistamme asiantuntevista ja pedagogisesti muotoilluista kommentteista.

Lähdeluettelo

- Allington D., Duffy B., Wessely S., Dhavan N. & Rubin J. (2020). Health-protective behaviour, social media usage and conspiracy belief during the COVID-19 public health emergency. *Psychological Medicine*, 51(10), 1763–1769.
- Agarwal N. & Bandeli K.K. (2018). Examining Strategic Integration of Social Media Platforms in Disinformation Campaign Coordination. *Defence Strategic Communications*, 4(Spring), 173–206.
- Bantimaroudis P., Sideri M., Ballas D., Panagiotidis T. & Ziogas T. (2020). Conspiracism on social media: An agenda melding of group-mediated deceptions. *International Journal of Media & Cultural Politics*, 16(2), 115–138.
- Bastani P. & Bahrami M.A. (2020). COVID-19 related misinformation on social media: A qualitative study from Iran. *Journal of Medical Internet Research*, Apr 5, DOI: 10.2169/18932, (13.8.2021).
- Bolt N., Engebretsen I., Lange-Ionatamishvili E., Forsgren M. K. & Sayed R. (2021). *How Did The Nordic-Baltic Countries Handle The First Wave of COVID-19?*. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence.
- Boyd D. (2014). *It's complicated: The social lives of the networked teens*. Yale University Press New Haven/London.
- Bryce J. & Fraser J. (2014). The role of disclosure of personal information in the evaluation of risk and trust in young peoples' online interactions. *Computers in Human Behavior*, 30, 299–306.
- Chadwick A. & Vaccari C. (2019). *News sharing on UK social media: misinformation, disinformation, and correction*. Loughborough University. Report.
- Chae J. (2017). Virtual makeover: Selfie-taking and social media use increase selfie-editing frequency through social comparison. *Computers in Human Behavior*, 66, 370–376.
- Cheng X., Fu S. & Vreede G-J. (2017). Understanding trust influencing factors in social media communication: A qualitative study. *International Journal of Information Management*, 37(2), 25–35.

- Coleman S. (2012). Believing the news: From sinking trust to atrophied efficacy. *European Journal of Communication*, 27(1), 35–45.
- Corritore C., Kracher B. & Wiedenbeck S. (2003). On-line trust: concepts, evolving themes, a model. *International Journal of Human-Computer Studies*, 58(6), 737–758.
- Douglas K., Sutton R., Callan M.J., Dawtr R.J. & Harvey A.J. (2016). Someone is pulling the strings: Hypersensitive agency detection and belief in conspiracy theories. *Thinking & Reasoning*, 22(1), 57–77.
- Druckman N. (2001). On the Limits of Framing Effects: Who Can Frame?. *The Journal of Politics*, 63(4), 1041–1066.
- Elvestad E., Phillips A. & Feuerstein M. (2018). Can Trust in Traditional News Media Explain Cross-National Differences in News Exposure of Young People Online? A comparative study of Israel, Norway and the United Kingdom. *Digital Journalism*, 6(2), 216–235.
- Enli G. & Rosenberg L. T. (2018). Trust in the Age of Social Media: Populist Politicians Seem More Authentic. *Social Media + Society*, 4(1).
- Flintham M., Karner C., Bachour K., Creswick H., Gupta N. & Moran S. (2018). *Falling for Fake News: Investigating the Consumption of News via Social Media*. CHI '18: Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems, Paper No. 376, 1–10.
- Fox J. & Vendemia M.A. (2016). Selective Self-Presentation and Social Comparison Through Photographs on Social Networking Sites. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 19(10).
- Garrett R.K. (2019). Social media's contribution to political misperceptions in U.S. Presidential elections. *PLoS ONE* 14(3): e0213500.
- Georgas H. (2014). Google vs. the Library (Part II): Student Search Patterns and Behaviors when using Google and a Federated Search Tool. *Portal: Libraries and the Academy*, 14(4), 503–532.
- Giles K., Hartmann K. & Mustafa M. (2019). *The role of deepfakes in malign influence campaigns*. NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Riga.
- Gil Y. & Artz D. (2007). Towards content trust of web resources. *Journal of Web Semantics*, 5(4), 227–239.
- Gioia F., McLean S., Griffiths M.D. & Boursier V. (2021). Adolescents' selfie-taking and selfie-editing: A revision of the photo manipulation scale and a moderated mediation model. *Current Psychology*.
- Kruger J. & Dunning D. (1999). Unskilled and unaware of it: How difficulties in recognizing one's own incompetence lead to inflated self-assessments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1121–1134.
- Hameleers M., Brosius A., Marquart F., Goldberg A. C, van Elsas E. & de Vreese C. H. (2021). Mistake or Manipulation? Conceptualizing Perceived Mis- and Disinformation among News Consumers in 10 European Countries. *Communication Research*, 1–23.
- Heikkilä T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.
- Jackob N. G. E. (2010). No alternatives? The relationship between perceived media dependency, use of alternative information sources, and general trust in mass media. *International Journal of Communication*, 4, 589–606.
- Jones-Jang SM., Mortensen T. & Liu J. (2019). Does media literacy help identification of fake news? Information literacy helps, but other literacies don't. *American Behavioral Scientist*, 65(2), 371–388.

- Jones A. (2008). *Losing the news: The future of the news that feeds democracy*. New York, NY: Oxford University Press.
- Ketokivi M. (2015). *Tilastollinen päättely ja tieteellinen argumentointi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kiousis S. (2001). Public trust or mistrust? Perceptions of media credibility in the information age. *Mass Communication & Society*, 4(4), 381–403.
- Kouzy R., Abi Jaoude J., Kraitem A., El Alam M.B., Karam B., Adib E., Zarka J., Traboulsi C., Akl E.W. & Baddour K. (2020). Coronavirus Goes Viral: Quantifying the COVID-19 Misinformation Epidemic on Twitter. *Cureus*. 2020 Mar 13;12(3):e7255.
- Ladd J. M. (2013). The era of media distrust and its consequences for perceptions of political reality. Teoksessa T. N. Ridout (toim.). *New directions in media and politics*. New York: Routledge, 24–44.
- Ladd J. M. (2010). The role of media distrust in partisan voting. *Political Behavior*, 32, 567–585.
- Lavrence C., & Cambre C. (2020) ‘Do I Look Like My Selfie?’: Filters and the Digital-Forensic Gaze. *Social Media + Society*.
- Lazard A.J., Bock M.A. & Mackert M.S. (2020). Impact of photo manipulation and visual literacy on consumers’ responses to persuasive communication. *Journal of Visual Literacy*, 39(2), 90–110.
- Leeder C. (2019). *How college students evaluate and share “fake news” stories*. *Library and Information Science Research*, 41(3), 1–11.
- Lee-Won R. J., Shim M., Joo Y. K., & Park S. G. (2014). Who puts the best “face” forward on Facebook? Positive self-presentation in online social networking and the role of self-consciousness, actual-to-total friends ratio, and culture. *Computers in Human Behavior*, 39, 413–423.
- Marchi R. (2012). With Facebook, Blogs, and Fake News, Teens Reject Journalistic “Objectivity”. *Journal of Communication Inquiry*, 36(3), 246–262.
- McGeehan T. P. (2018). Countering Russian Disinformation. *Parameters*, 48(1), 49–57.
- McLean S.A., Paxton S.J., Wertheim E.H. & Masters J. (2015). Photoshopping the selfie: Self photo editing and photo investment are associated with body dissatisfaction in adolescent girls. *International Journal of Eating Disorders*, 48(8).
- Metzger M., Flanagin A J., Markov A., Grossman R., & Bulger M. (2014). Believing the Unbelievable: Understanding Young People’s Information Literacy Beliefs and Practices in the United States. *Journal of Children and Media*, Vol 9, 2015, Issue 3, 325–348.
- Mindich D. (2005). *Tuned out—Why Americans under 40 don’t watch the news*. New York, NY: Oxford University Press.
- Mitchell A., Gottfried J., Stocking G., Walker M. & Fedeli S. (2019). *Many Americans say made up news is a critical problem that needs to be fixed*. Pew Research Center.
- Munzel A. (2016). Assisting consumers in detecting fake reviews: The role of identity information disclosure and consensus. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 32(Sep-tember), 96–108.
- Norri-Sederholm T., Norvanto E., Talvitie-Lamberg K. & Huhtinen A-M. (2020a). Social Media as the Pulse of Misinformation and Disinformation in National Security. Teoksessa Moehlecke de Baseggio E., Schneider O., Szvircev Tresch T. (toim.). *Social Media and the Armed Forces. Advanced Sciences and Technologies for Security Applications*. Springer, Cham, 207–225.
- Norri-Sederholm T., Riikonen R., Moilanen P., Huhtinen A-M. (2020b). Young People and the Dark Side of Social Media – Possible Threats to National Security. Teoksessa Eze T., Speakman L. & Onwubiko C. (toim.) *Proc. of the 19th European Conference on*

- Cyber Warfare and Security. ECCWS-2020*, 278–283. Academic Conferences and Publishing International Limited.
- Norri-Sederholm T., Norvanto E., Talvitie-Lamberg K. & Huhtinen A-M. (2019). Social Media as the Pulse of National Security Threats: A Framework for Studying How Social Media Influences Young People's Safety and Security Situation Picture. Teoksessa Popma, W. & Francis, S. (toim.). *Proc. of the 6th European Conference on Social Media. ECSCM 2019*. Academic Conferences and Publishing International Limited, 231–237.
- Paliszkievicz, J. & Koochang, A. (2016) *Social media and Trust: A Multinational Study of University Students*. California: Informing Science Press.
- Palonen K. (2019). Deliberative Rhetoric of Parliamentary Debate. Teoksessa *Parliamentary Thinking. Rhetoric, Politics and Society*. Palgrave Macmillan, Cham, 75–106.
- Pennycook G., McPhetres J., Zhang Y., Lu J.G. & Rand D.G. (2020). Fighting COVID-19 misinformation on social media: Experimental evidence for a scalable accuracy-nudge intervention. *Psychological Science*, 31(7), 770–780.
- Pennycook G. & Rand D. G. (2019). Lazy, not biased: Susceptibility to partisan fake news is better explained by lack of reasoning than by motivated reasoning. *Cognition*, 188, 39–50.
- Riikonen R., Norri-Sederholm T. & Huhtinen A-M. (2020). Not a Problem for me: Young Men's Conceptions of Their Social Media Use and False Information. Teoksessa Karpasitis C. & Varda C. (toim.). *Proc. of the 7th European Conference on Social Media. ECSCM-2020*. Academic Conferences and Publishing International Limited, 240–246.
- Rishel N.M. (2011). Digitizing deliberation: Normative concerns for the use of social media in deliberative democracy. *Administrative Theory & Praxis*, 33(3), 411–432.
- Shearer E. & Grieco E. (2019). *Americans are wary of the role social media sites play in delivering the news*. Pew Research Center.
- Shearer E. & Matsa E. (2018). *News use across social media platforms 2018*. Pew Research Center.
- Shen C., Kasra M., Pan W., Bassett G. A., Malloch Y., & O'Brien J. F. (2019). Fake images: The effects of source, intermediary, and digital media literacy on contextual assessment of image credibility online. *New Media & Society*, 21(2), 438–463
- Shu K., Sliva A., Wang S., Tang J. & Liu H. (2017). Fake News Detection on Social Media: A Data Mining Perspective. *ACM SIGKDD Explorations Newsletter*, 19(1), 22–36.
- Sederholm T., Jääskeläinen P. & Huhtinen A-M. (2021). Coronavirus as a Rhizome: _The Pandemic of Disinformation. *International Journal of Cyber Warfare and Terrorism*, 11(2), 43–55.
- Sterrett D., Malato D., Benz J., Kantor L., Tompson T., Rosenstiel T., Sonderman J. & Loker K. (2019). Who Shared It?: Deciding What News to Trust on Social Media. *Digital Journalism*, 7:6, 783–801.
- Sumiala J., Valaskivi K., Tikka M. & Huhtamäki J. (2018). *Hybrid Media Events: The Charlie Hebdo Attacks and the Global Circulation of Terrorist Violence*. Emerald Publishing: Bingley.
- Tiggemann M. & Anderberg I. (2020). Social Media Is Not Real: The Effect of 'Instagram vs Reality' Images on Women's Social Comparison and Body Image. *New Media & Society*, 22(12), 2183–99.
- Till C. (2021). Propaganda through 'Reflexive Control' and the Mediated Construction of Reality. *New Media & Society*, 23(6), 1362-1378.
- Tsfati Y. & Ariely G. (2014). Individual and contextual correlates of trust in media across 44 countries. *Communication Research*, 41, 760–782.

- Turcotte J., York C., Irving J., Scholl R.M. & Pingree R.J. (2015). News Recommendations from Social Media Opinion Leaders: Effects on Media Trust and Information Seeking. *Journal of Computer-Mediated Communication*, Vol 20, Issue 5, 520–535.
- Twetman H., Paramonova M., & Hanley M. (2021). *Social Media Monitoring: A Primer*. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence.
- Valtioneuvosto (2020). *Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuksipoliittinen selonteko*. Valtioneuvoston julkaisu 2020:30.
- Verma N., Fleischmann K. & Koltai K. (2018). Demographic factors and trust in different news sources. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 55(1), 524–533.
- Vosoughi S., Roy D. & Aral S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146–1151.
- Vraga E.K., Tully M. & Bode L. (2020). Empowering users to respond to misinformation about Covid-19. *Media and Communication*, 8(2), 475–479.
- Vries de D.A. & Kühne, R. (2015). Facebook and self-perception: Individual susceptibility to negative social comparison on Facebook. *Personality and Individual Differences*, 86, 217–221.
- Wineburg S., McGrew S., Breakstone J. & Ortega T. (2016). Evaluating Information: The Cornerstone of Civic Online Reasoning. *Stanford Digital Repository. Trends & Issues in Crime and Criminal Justice*, 326.
- Xiao X., Borah P. & Su Y. (2021). The dangers of blind trust: Examining the interplay among social media news use, misinformation identification, and news trust on conspiracy beliefs. *Public Understanding of Science*, March 2021.
- Young I.M. (2002). *Inclusion and Democracy*. New York: Oxford University Press.